

TOESPRAAK EKKLESIA AMSTERDAM zondag 18 november 2018

Thema: Zonder papieren

Geeske Hovingh

1.

Mozes heette hij. Een jonge Nigeriaan met nieuwsgierige ogen en een vriendelijke glimlach. Ik ontmoette hem eind van de middag in het Wereldhuis en nadat we ons gebruikelijke belronde hadden gedaan, moest ik hem vertellen dat alle opvangplekken vol zaten.

‘En dat betekent?’ vroeg hij.

‘Dat betekent dat we nu niets voor je kunnen doen,’ antwoordde ik.

In de stilte die volgde, stelde ik me zijn reis naar dit punt voor: hoe hij ooit lang geleden 's nachts zijn ouderlijk huis had verlaten, in een volgeladen pick-up-truck de woestijn was doorgetrokken (wat wil je trouwens als je Mozes heet), in Libië vast de nodige ellende had meegemaakt om vervolgens met zo'n gammele boot die we allemaal wel kennen van tv, de Middellandse Zee over te steken. En na al die omzwervingen wachtte hem dus niet het Beloofde Land, maar een vrouw die hem te verstaan gaf dat hij de nacht buiten zou moeten doorbrengen.

Onhandig griste ik een sjaal uit de donatiebak en gaf die aan hem, een doekje voor het bloeden was het, dat hij met een mismoedig gebaar op tafel achterliet toen hij naar buiten liep, de duisternis in.

Ik heb deze Mozes nooit meer gezien. Waar hij nu is? God zal het weten, maar na hem kwamen er nog vele anderen en zullen er nog velen komen – wat je daar nu ook van vindt – mensen met eindeloze reizen achter de rug in hun zoektocht naar groenere, veiligere weiden, mensen met in het ergste geval als noodgedwongen eindbestemming een bankje in een park. Maar niet te lang, beter rond te blijven lopen om zo uit handen van de politie te blijven.

2.

Psalm 88 in de vrije vertaling van Huub Oosterhuis, beschrijft voor mij het opgejaagde schaduw-bestaan dat vele ongedocumenteerde migranten hier in Nederland moeten leiden. Zij ervaren die blinde muren, de dichte deuren, horen mensen zeggen: ‘Rot op!’ en dan weer: ‘Kop op!’ – Maar hoe dan? Hoe houd je je kop overeind als je zó moe en zo op jezelf aangewezen bent, met nergens een plek om te rusten in de godverlaten duisternis? Dit is wat we vaak horen: deze mensen hebben al zoveel moeten doorstaan op hun reis, dat zij nauwelijks nog de kracht hebben om het nieuwe leven, waar zij op afstand zo vaak van droomden, energie aan te pakken.

En het is niet voor niets dat ik Valentine vroeg om deze tekst voor te lezen want hij weet waar Psalm 88 over gaat – kent uit eigen ervaring de eindeloze nachten in de eenzame buitenlucht – dat het je beter mag gaan Valentine, nu je eindelijk die felbegeerde papieren hebt. Nu nog een huis...

3.

Van de Ekklesia naar het Wereldhuis... gehoor geven aan het bijbels appèl dat hier week in week uit, voor sommigen tot vervelens toe, klinkt: zorg dragen voor, nee zelfs lief hebben de vreemdeling die is als jij, zoals het in Leviticus zo krachtig staat geschreven. En dat liefhebben dan niet in de romantische zin van het woord, hoewel dat natuurlijk ook kan,

maar vooral op de manier van 'recht doen' iemand helpen zijn waardigheid te bewaren of terug te vinden.

Dus daar ging ik dan. 'Met de poten in de modder', zei ik stoer toen ik begon, maar al gauw leerde ik hoe denigrerend die uitdrukking eigenlijk is, want werken 'op de vloer', in mijn geval dus met mensen zonder papieren, is bepaald geen modderige bezigheid.

Een eerste verrijkende, maar ook meteen verontrustende ontdekking was dat, of we nu uit Biddinghuizen of uit Asmara komen, uit Kabul of Amsterdam, we veel meer op elkaar lijken dan we vaak geneigd zijn te denken.

Dat is verrijkend omdat je daarmee heel veel met elkaar blijkt te kunnen delen: grappen, nieuwtjes, meningen over de toestand in de wereld, of de smaak van de lunch, een feest waarop je met z'n allen uit je dak gaat, maar ook op een dieper niveau: je liefde voor je kinderen, je dromen, of je verontwaardiging over het systeem waarin deze mensen moeten overleven.

En daar zit 'm precies het verontrustende, want het betekent ook dat je je niet langer kunt verschuilen achter overzichtelijke gedachten als: 'Die mensen zijn nu eenmaal meer gewend aan ellende' of: 'zij hebben gewoon een heel andere gevoelswereld'. Nee – hun leed is echt, de frustraties en het verdriet waarmee ze te dealen hebben, soms zó tastbaar dat het onder je huid kruipt en het contrast in leefomstandigheden je verwart. Hoe praat je na het horen van een traumatisch vluchtverhaal op het schoolplein weer mee over de kleur van het nieuwe klimrek, of de verhoogde ouderbijdrage?

4.

Op het moment dat je de vreemde ander écht ontmoet, word je leven dus rijker maar ook een beetje ernstiger. Je houding verandert, je moet oppassen dat je niet die vervelende griet wordt die altijd weer de vluchtelingenkaart trekt op feestjes en partijen, maar tegelijkertijd voel je felheid opborrelen als je mensen slecht onderbouwde meningen hoort uitspreken over ongedocumenteerden. Zo hadden we in het Wereldhuis een keer een politicus te gast van een niet nader te noemen partij die na afloop van de maaltijd grijnzend op me afkwam en zei: 'Ik zie het probleem niet! Al die mensen zien er keurig uit en ze hebben allemaal een smartphone!' Maar wat die meneer niet beseftte, is dat die kleren en die telefoon vaak hun enige bezit is, en dat het hun enige manier is om toch nog iets van contact te kunnen onderhouden met het thuisfront of met instanties. En zorg dragen voor je uiterlijk helpt om je waardigheid te bewaren. (En terwijl ik dat zeg, begrijp ik ineens waarom Mozes die lelijke sjaal niet wilde...)

5.

Nog zo'n mening die we vaak horen: Die mensen doen niets, ze zijn lui en afhankelijk geworden van wat wij hen aanbieden. Maar wat men bij zo'n uitspraak voor het gemak even vergeet is dat deze mensen niets mogen doen, nog geen vrijwilligerswerk, hoe graag ze dat ook zouden willen. En zo staat er dus een hele groep jonge, gezonde mensen in de wachtstand terwijl onze samenleving schreeuwt om voetbalcoaches voor kinderen, koffieschenkers in bejaardenhuizen en klassen-hulpjes op scholen. Ik weet het, het kan niet, het mag niet, en ik beseft ook heus dat er niet voor al deze mensen plaats is in Nederland, maar hen op z'n minst met respect behandelen en een plek bieden waar ze tot rust en tot hernieuwde waardigheid kunnen komen, dat kan nooit verkeerd zijn, dat is geen 'valse hoop bieden' zoals ons ook wel eens verweten wordt. Het helpt deze mensen namelijk om uit de overleefstand te komen en samen met hulpverleners weer realistischer over de toekomst te

kunnen nadenken, of die nu hier is of elders. Dat is de plek die het Wereldhuis wil zijn en waar ik met zoveel plezier werk.

6.

Terug naar Psalm 88 – het wordt wel de donkerste der psalmen genoemd – sommigen verbazen zich er over dat deze in de lijst van 150 is opgenomen omdat God er zover weg lijkt, er nergens een moment in de tekst zit van omkeer, van vertrouwen of redding, nee het blijft tot aan het slot inktzwart; een rauwe aanklacht, een schreeuw uit de dood. Er wordt vermoed dat de dichter ervan het zwaar moet hebben gehad, misschien wel melaats was en daarmee dus onaanraakbaar, maar het feit dat zijn woorden het tot een Psalm hebben geschopt, maakt duidelijk dat er in de bijbel blijkbaar ruimte mag zijn voor dergelijke gevoelens – dat die van alle eeuwen zijn en bij het menselijk bestaan horen. Dat is ergens ook een troostrijke gedachte. Dat er woorden zijn gegeven aan het lijden, dat het niet raar is als God in sommige situaties even heel ver weg lijkt en er geen panklaar antwoord is.

7.

Op het vluchtelingenvraagstuk heb ik ook geen panklaar antwoord. De mens raakt op drift, opvang is beperkt en ik geef het je te doen als je daar beleid voor moet ontwerpen. Maar 1 ding staat voor mij als een paal boven water: de grondhouding uit Leviticus. En die zie ik, als ik maar wil, overal terug: in een inbox overvol met mails van mensen die iets willen doneren: kinderwagens, schoenen, een bed, hun hulp. In iemand uit ons kookteam, zelf zonder papieren, die een klein kamertje huurt maar zonder enige aarzeling twee Eritrese jongens een slaapplek aanbiedt. In deze Ekklesia waar zoveel betrokkenheid is bij mensen die kwetsbaar zijn, maar ook bij elkaar.

Op al die plekken waar recht gedaan wordt, of je nu bekend bent of vreemd, met of zonder papieren, hier of thuis – op al die plekken gebeurt God. Daar komt Hij tevoorschijn als het eerste licht van de morgen.

Of om met een oud, maar nog altijd actueel lied van Herman van Veen te spreken dat we zo zullen horen:

*Hoor de wind, de wind die fluistert
en belooft als je goed luistert
dat er vrede komt
Misschien vandaag of morgen.*

Moge dat zo zijn.